

УДК 82-92

Досінчук-Тарасова Людмила Іванівна

студентка

Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

Dosinchuk-Tarasova Liudmyla

Student, Master of the

Vasyl Stefanyk Prycarpathian National University

ХУДОЖНІ ЗАСОБИ ПУБЛІЦИСТИ ОКСАНИ ПАХЛЬОВСЬКОЇ ТА ЇХНЯ РОЛЬ У ФОРМУВАННІ СВІТОГЛЯДНОЇ ОСОБИСТОСТІ

Анотація. Мета. Досліджуючи публіцистику О. Пахльовської, як явище літератури, ставимо собі за мету виявити художні засоби в публіцистиці авторки та проілюструвати вплив цієї публіцистики на свідомого читача власне через художні засоби.

Предмет дослідження: художні засоби в публіцистиці О. Пахльовської.

Об'єкт дослідження: публіцистика О. Пахльовської.

Методи дослідження: основний метод - описовий. Також звертаємось до методів аналізу та узагальнень. Має місце й інтеннт-аналіз як такий, що виявляє прихований вплив мови автора на реципієнта.

Актуальність. В основі статті - публіцистика нашої сучасності. Письменниці, журналістки, викладачки. Особистості, що бореться за місце України в культурному просторі Європи. Публіцистика авторки є специфічною формою мистецтва, яка поєднує літературну майстерність з аналізом соціокультурних явищ. Це дозволяє О. Пахльовській висловлювати свої думки, ідеї та спостереження щодо сучасних подій та

проблем, а також створювати твори, які мають неоднозначний вплив на читача.

Художня публіцистика Пахльовської відображає суттєві аспекти сучасності, а також викликає обговорення та рефлексію навколишнього світу. Вона стає інструментом культурного аналізу та впливає на глибше розуміння суспільних явищ.

Беручи до уваги тематику статей авторки, бачимо, що художня публіцистика Пахльовської є актуальною для висвітлення різних питань, таких як політика, суспільство, культура, наука тощо.

Ключові слова: публіцистика, українська культура, європейська культура, алегорійність, символічність, рефрен, анафора, антитеза.

Summary. Studying the journalism of O. Pakhlivska as a literary phenomenon, we set ourselves the goal of identifying artistic means in the author's journalism and illustrating the influence of this journalism on the conscious reader through artistic means.

Subject of research: artistic means in O. Pakhlivska's journalism.

The object of the research: journalism of O. Pakhlivska.

Research methods: the main method is descriptive. We also turn to methods of analysis and generalizations. There is also intent analysis as such, which reveals the hidden influence of the author's language on the recipient.

Topicality. The basis of the article is our contemporary journalism. Writers, journalists, teachers. Personalities fighting for Ukraine's place in the cultural space of Europe. The journalistic work of the author is a specific form of art that combines literary skill with the analysis of socio-cultural phenomena. This allows O. Pakhlivska to express her thoughts, ideas and observations about contemporary events and problems, as well as to create works that have an ambiguous impact on the reader.

Pakhlivska's literary journalism reflects the essential aspects of modernity, and also provokes discussion and reflection of the surrounding world. It becomes a tool of cultural analysis and influences a deeper understanding of social phenomena.

Taking into account the subject of the author's articles, we see that Pakhlivska's literary journalism is relevant for covering various issues, such as politics, society, culture, science, etc.

Key words: *journalism, Ukrainian culture, European culture, allegoricality, symbolism, refrain, anaphora, antithesis.*

Постановка проблеми. Як з теоретичної, так і з практичної сторони, художня публіцистика – як явище на межі літератури та журналістики – потребує сьогодні особливої уваги та особливої інтерпретації науковців. Це особливо зумовлено дискусіями навколо художньої публіцистики та її приналежністю чи до літератури, чи до журналістики. З погляду сенсотворної ролі та її фактологічної основи варто характеризувати публіцистику як жанр якісної медійної журналістики. Щодо зосередженості на художній образності, на авторській об'єктивізації подій і явищ, на індивідуальності авторської мови, на експресивно-амотивних функціях публіцистики, на використанні художніх засобів можна сміливо розглядати публіцистику як жанр літератури. Автор художньої публіцистики, в нашому випадку – Оксана Пахльовська, намагається висловити своє бачення проблем та привернути увагу громадськості до них через мистецьку форму викладу. Це включає в себе розгляд соціальних нерівностей, політичних конфліктів, моральних дилем, екологічних проблем тощо. Головною метою такої публіцистики є створення твору, який спонукає читача до задуму та аналізу актуальних питань.

Публіцистика Пахльовської наскрізь пронизана художніми засобами, які виконують не тільки, з погляду якісної преси, світоглядні функції, але й, з погляду літератури, формують мистецьке, естетичне, культуроцентричне бачення читача.

У тематиці молодіжних протистоянь і спротивів спостерігаємо **алегорійність**. Знаємо, що алегорія – це художній прийом в літературі, у якому конкретні символи, персонажі або події використовуються для вираження загальних або абстрактних ідей. Метаалегорія – це ще вищий рівень абстракції, де не лише конкретні елементи представлені як символи загальних ідей, але і сама алегорія стає символом чогось більшого.

О. Пахльовська називає молодь «юнгami Ноевого ковчегу». Знаємо зі Святого Писання, що Ной – це особистість, яка через повну довіру Богу будувала ковчег, пророкуючи потоп для усієї землі. Через притаманну публіцистиці Пахльовської риторичність розкривається істинний мотив цієї алегорії. *Скільки увійдуть? Чи увійдуть? Чи буде патріарх у цієї молоді, який поведе Україну крізь потоп до нового життя?* Пахльовська вбачає молодь як найкращий суспільний пласт, народжений в пострадянському просторі, але без радянської заангажованості. У них є своє бачення правильного курсу для українства. І саме молодь є початком чогось нового, чогось кращого в житті держави. Як і майбутнє післяноеве покоління, українська молодь – це люди, що народились вже з чистою свідомістю, вільною від безчинства та збочень.

Цю проблему піднімає й О. Пахльовська у статті «Юнги на борту Ноевого ковчега».

Алегорія в публіцистиці Пахльовської виступає потужним способом передачі складних філософських або абстрактних ідей, виражених в текстах.

Іншу алегорію спостерігаємо в цій праці через звернення уваги читача до ще одного корабля – «Титаніка», який є прототипом чогось

великого, величного, помпезного і незнищеного. Кораблем подібних масштабів якраз є кому керувати, бо призначений він не для порятунку, а для того, щоб **«потанцювати, на світських раутах, щоб повиблискувати золотими годинниками і платиновими мобілками.»**[5] Пахльовська відсилає читача до історичних фактів, а саме до фінальної історії «Титаніка»: де опинився корабель і ті, хто на нього потрапили.

В публіцистиці Пахльовської алегорія виступає засобом передачі інформації художньою, а, отже, ненудною мовою. Ще один алегорійний образ з біблійної основи – Мойсей. Ця постать вже давно стала символічною. Нею називають людину, що готова очолювати цілий народ, щоб вивести їх з рабської країни в країну свободи. До цієї постаті звертались багато письменників, зокрема й Іван Франко. Використання символіки і образів у алегорійних категоріях публіцистики Пахльовської додає певної поетичності та емоційного заряду текстам, зробивши їх більш засвоєними і ефективними для аудиторії.

В О. Пахльовської знову виникає риторичне питання: Чи воздвигне Україна свого Мойсея? Тобто, чи з'явиться той, хто візьме на себе відповідальність за цілий народ? Авторка у 2006 році в праці, назва якої тотожна першому запитанню, зауважує, що Мойсей, мабуть, вже й не потрібен зрілому українському суспільству. Бо в «кожному поколінні людина має почувати себе так, мовби вона виходить з Єгипту». Тобто, кожен сам собі Мойсей.

Алегорія тут використана здебільшого для критики або коментаря на певні явища, проблеми та події в українському суспільстві.

Йдеться про роль Мойсея для народу Ізраїлю. Пахльовська наголошує, що українцям легше (тоді було - наше зауваження), бо євреям треба було ще йти до Землі Обітованої, а ми на своїй вже живемо.[4]

Отже, ціль алегорії в публіцистиці О. Пахльовської полягає в тому, щоб розширити розуміння, вразити, надихнути та спонукати реципієнта до дискусії та рефлексії.

Ще один важливий прийом художньої літератури, властивий публіцистиці О. Пахльовської – **символічність**.

Певні поняття, фрази, вирази, вжиті в текстах, використовуються для надання символічного значення різним елементам, таким як об'єкти, персонажі, дії або місця, для вираження через них глибоких ідей та концепцій. Ось декілька ключових аспектів символічності в публіцистиці Оксани Пахльовської:

1. Переносне значення: Відходячи від буквального «виноградник», бачимо, що цей образ має більш глибоке, психологічне, філософське або емоційне значення. **Символічність** в тому, що через посаджений Ноем після Потопу виноград ми розуміємо народження нового покоління; в рабському Єгипті впізнаємо рабську радянщину; в Землі Обітованій – нашу Україну, що цілком і повністю належить українцям, до останнього клаптика землі.

2. Різноманітність символів: Символи в текстах авторки приймають різні форми, від конкретних предметів до абстрактних понять, які символізують невідповідність влади та підміну владних позицій щодо управління державою.

Читаючи вже згадані нами праці, бачимо, як вдало підібрані авторкою приклади тераріуму та його мешканців.

«Просто треба знати, що змія - це змія, а тарантул - це тарантул, і не більше. Але й не менше... Замість благородного обурення треба класифікувати інсектів і рептилій за мірою їхньої отруйності. Бажано потім інсектів наткнути на голку, а рептилії зберегти у хлороформі - й показувати наступним поколінням.

Але рептилії не у хлороформі, а цілком у формі, - обвили собою владні крісла всієї вертикалі влади.» [4]

«...кентаври з головою олігарха і хвостом комуніста, - одне слово, пострадянський тераріум, з вузькими посмішками рептилій і широко розкритими пащеками удавів.» [4]

3. Мистецька свобода: Символічність робить можливим для О. Пахльовської творити складний, багат шаровий текст, який дозволяє читачеві розгадувати символи і відкривати для себе різні рівні значення.

Далі, отже, читаємо й про жуків і про політичну ДНК цих жуків. І чудово розуміємо, наскільки голосно до нас говорить кожен з цих природних символів: змія – уособлення отрути, хитрості й підступу; тарантул – промовистий образ токсичності й небезпеки; і т. д. А тераріум – взагалі місце, що справило всю цю «нечисть» в один антиукраїнський напрямок.

Використання символіки збагачує публіцистичний текст поетичністю та емоційним зарядом.

Отже, символічність в художній публіцистиці Пахльовської розширює можливості авторів для виразу складних ідей і концепцій та надає творам більш глибокого інтелектуального та емоційного змісту.

Через властивий публіцистиці Пахльовської принцип **парцеляції**, тобто прийому, коли текст розбивається на окремі частини, розділи, абзаци, речення, фрази або навіть слова, щоб створити певний ритм, справити певний ефект, структурувати текст, робимо висновки про важливість понять та суджень, на яких наголошує авторка. Беремо до уваги відразу й одну з **антитез**, виражену в цій парцеляції.

«Врешті, навіть якщо порівняти дії суспільства в ті місяці Помаранчевої революції і дії влади — незалежно від кольору (їдеться про «помаранчеву» владу Ющенка та «блакитну» владу Януковича – Л. Д.-Т.), — яка угвинтилася в керівні крісла завдяки цій революції, —

порівняння вийде не на користь влади. З боку суспільства — рішучість, сміливість, послідовність та безкомпромісність у захисті задекларованих цінностей. Чесність, відсутність риторики. Солідарність, альтруїзм. Організованість і чітка стратегія стихійного руху, — тільки дуже непорядні люди, які боялися (і знали, чому боялися) підійти до Майдану, можуть говорити про «організацію» революції ззовні. Нарешті, дотепність, іронія, стоїчний гумор. Влада — все з точністю до навпаки: цілковита розбалансованість моральна та ідеологічна, структурна, тактична, стратегічна. Безвідповідальність. Нечесність. Нездатність до рішень. Егоїзм, споживацтво, продажність. Похмуре нарікання на вину «інших». А головне — цинізм, який став основним цементуючим розчином усіх коаліційних конфігурацій. Той цинізм, який і досі перешкоджає владі — знову ж таки незалежно від кольору — зрозуміти, що моральна енергія громадянського суспільства — це велетенський ресурс. І поводитися з ним треба мудро. Ощадливо. І обережно» [4].

Парцеляція тут створює ритміку тексту. Емфатичні одно- двослівні конструкції сприяють вираженню певних характеристик влади, надаючи їм особливо негативного значення (*Безвідповідальність. Нечесність. Нездатність до рішень. Егоїзм, споживацтво, продажність.*) Парцеляція (беремо до уваги наведений вище уривок) контролює темп читання, роблячи його або сповільненим, або більш динамічним. Далі за текстом зауважуємо картину самолюбства через егоїзм, споживацтво, продажність, які авторка кладе в одну синтаксичну одиницю.

Антитеза – це ще один літературний прийом, властивий публіцистиці О. Пахльовської, в якому об'єднані в одному судженні протилежні або протиставні ідеї, слова, фрази чи концепції створюють

контраст та експресивне враження. Цей прийом підкреслює різницю між двома протилежними елементами, надаючи їм більше сили та значення.

Принцип протиставлення, або **антитези**, яким часто послуговується О. Пахльовська, допомагає читачеві усвідомити, наскільки великою є прірва між бажаним і дійсним, між ненормальним і тим, яке б мало бути.

«Суспільство віддало найкращу частину себе політикам, а політики віддали суспільству найгіршу свою частину» [4].

Значний вплив на свідомість читача відбувається й через **рефрени**, а саме – **анафори**. Анафора, або літературний прийом, при якому слово або фраза в публіцистиці Пахльовської повторюється на початку послідовних речень чи абзаців, використовується авторкою для створення ритму, підкреслення певних ідей та залучення уваги читача до конкретних моментів у текст.

Ми традиційно звикли ці стилістичні фігури спостерігати на початку віршованих рядків. Але в публіцистику Пахльовської вони ідеально вписались на початку думки. Це спостерігаємо в статті «Юнги на борту Ноевого ковчега» у фразі «ВОНИ ПОВЕРТАЮТЬСЯ».

«А ВОНИ - ПОВЕРТАЮТЬСЯ.

...Переписати майбутнє у свою власність.

ВОНИ ПОВЕРТАЮТЬСЯ, бо їх ніхто не змусив заплатити за скоєні злочини.

ВОНИ ПОВЕРТАЮТЬСЯ, бо, звикле до століть рабства суспільство не має до себе поваги.

ВОНИ ПОВЕРТАЮТЬСЯ, бо цілі покоління навчили, що життя людське нічого не варте. І те, яке проминуло. І те, яке ще не народилося.

ВОНИ ПОВЕРТАЮТЬСЯ, БО МИ ЇМ ДОЗВОЛИЛИ ПОВЕРНУТИСЯ. Хто через ілюзії, хто через байдужість, хто через

власний інтерес. Неважливо. Історія колись розбереться. Сьогодні важливо тільки те, що ЇМ ВДАЛОСЯ ПОВЕРНУТИСЯ» [5].

Отже, публіцистика Оксани Пахльовської, як жанрова складова художньої літератури є одним із вагомих інструментів впливу на дійсність, на формування світоглядних орієнтирів особистості. Цей вплив відбувається певною мірою через насиченість публіцистики художніми засобами та прийомами, що ототожнює її з художньою літературою та наділяє функціями не лише журналістики, але й літератури, такими як: функції впливу на свідомість та формування особистості; функції самовираження та самоствердження; а також естетична та гедоністична функції.

Через узагальнення життєвих явищ, політичних, історичних, культурних подій створюються типові образи, що виявляють ставлення авторки до цих подій, а читача змушують реагувати на події, створюють для нього оцінну ситуацію, сприяють не просто масштабному усвідомленню події, а й спонукують до дій.

Можна ще багато говорити про психологічний вплив публіцистики Оксани Пахльовської на читача через художні засоби, претензійно маємо зауважувати головне: чи здатна ця публіцистика змінювати свідомість, пробуджувати світоглядні орієнтири українства, формувати нову людину мислячу, бо до того вона за своєю сутністю й покликана.

Література

1. Здоровега В. Мистецтво публіциста: Літературно-критичний нарис. К.: Радянський письменник, 1966. 175 с.
2. Здоровега В. Теорія і методика журналістської творчості. Львів: ПАІС, 2000. 180 с.
3. Лось Й. Публіцистика і тенденції розвитку світу. Л.: Видавничий центр ЛНУ ім. І. Франка, 2007. 356 с.

4. Пахльовська О. Я. Чи «воздвигне Україна свого Мойсея»? *Пахльовська О. Я. Ave, Europa! Статті, доповіді, публіцистика*. К.: Пульсари, 2008 – 656 с.
5. Пахльовська О. Я. Юнги на борту Ноевого ковчега. *Пахльовська О. Я. Ave, Europa! Статті, доповіді, публіцистика*. К.: Пульсари, 2008 – 656 с.
6. Пахльовська О. Я. Ми маємо сказати, що українська література на всіх етапах була частиною динаміки європейської культури. 2022. URL: <https://rozmova.wordpress.com/2022/08/12/oksana-pakhlovska-6>
7. Стретович С. «Олександра Коваль: “Не всіх 500 російських письменників ми повинні знати — можливо, вистачить і десяти”». *LB.ua*. 2022. URL: https://lb.ua/culture/2022/07/08/522491_oleksandra_koval_ne_vsih_500.html
8. Шейко В. Російська культура виявилась безпорадною, аби запобігти трагедії нищення України. 2022. *Укрінформ*. <https://www.ukrinform.ua/rubric-culture/3503034-volodimir-sejko-generalnij-direktor-ukrainskogo-institutu.html>